

Pentsalaria eta eragina

JOSE AZURMENDIK

Ezker berrien urtea izan dugu 1968: Amerika-n, Berlin-en, Paris-en, Txekoslovakia-n. Gertakariok inguru guztiz arruntetara bil baditezke, esango nuke, gaurkotasunaren lege bilakatu dala errebixionismoa (errebixioa behintzat). Azter dezagun, axal xamarretik bederik, errebixionismo honen baitan M.-ri dagokion lekua.

Harritu nau pittin bat JAKIN-en M.-ri buruzko zenbaki bat paratzeko asmoak. Hemen, Alemania-n, gogortzen doa filosofo honen aurkako kritika, eta ikasleen eta M.-ren arteko etendura bat gertatzen ari dala ere esan diteke agian. Paris-eko erreboltaren ondorenean hasi zan hau («nahasketa sinpatikoak, baina ez erreboluziorik» zirala esan zuen M.-k), eta Frankfurt-eko biltzarrean, M.-ren 70 urtebetetzekoan borobildu zan. Omenaldiko zazpi hitzaldiak, zazpirak, filosofoaren kritikan lehiatu ziran. Hori, nolana ere, M.-ren logika jatorrenean ezar diteke. Baina ikasle zozialisten (SDS) Frankfurt-eko azkeneko bileran gogorragotu egin da oraindik kritika hori.

1. Zozialismoan *klasetasunaren* konzeptua oinarrizko dan ezker, hementxe nabari dira ezker berrien eta klasikuen arteko ezberdintasunik nabarmenenak. Langile-klasearen beharkizun edo premiak berariz eta automatiko (egituren egoera objetiboagatik, esan ohi zan) egoeraren ukazio dirala zion tesia teoriatzko deribazio bilois gorri-gorrian agertu da. Abstrahizkuntza bat zan, agian teoriatzki zuzena, baina eguneroko errealdadeari kontraesaten ziona. Konzeptu

operazional bezala kamuts iruditu zaie ezker berrieri, gaurko egoera aztertzeko ta adierazteko. Dialektikaren termino elkar-ukatzailerek izendapen berria aurkitu dute gaur, beraz, errealidade berria ere. Agintariak eta aginduek (Dahrendorf, Alemania-n), teknokrata edo plangileak eta plan-betetzaileak (Markhanen, Finlandia-n), omen dira gaurko klaseak. Bogdanow-en iritzi zaharrak berpiztu egin dira! Zabalero handiago batean aztertuz, integratuak eta integratu-gabeak dirala ere esaten da, zuzenki industriaren giroa baino gehiago gizartearen egoerarena nehurtuz.

Planteamolde orokorrigo hontan sartzen da M. Honen iritzi, dagoneko gairidurik dagoen egoera ekonomiazko bati zegokion Marx-en planteamoldea. Gorz (Frantzia-n) eta Bottomore (Inglatera-n) ere, klasetasunaren konzeptu heterodoxekin operatzen ikusten ditugu, beren azterketetan. Baina ez dago konzientzia onean, guzti hoek iritzi batera biltzerik, nahiz-eta guztiek bat egingo duten, klasetasunaren konzeptu zaharra arbuiaztekoan.

Funtsean, *alienazioaren* konzeptu berriak sortarazi zuen klasetasunaren konzeptua ere berritu beharra. Hontarako, berriz, filosofia-ko ta antropologiako (zer esanik ez, sikologiako) joera berri eta aurkikunde orobat berriek zabaldu zuten bidea. Burutapen ezberdinak agiri dira ezker berriaren teorikoen artean, alienazioaren iturburueri nahiz zer-izanari buruz. Zenbaitentzat, esaterako, gizonak ez du lehenago ba omen zuenik ezer galdu (alienazioarekin), funtsean behintzat, ezpada, gizonak ez du bere osotasuna oraindik eskuratu eboluzio-bidean. Hala Fischer-ek, Austria-n. M.-k Freud-eri jarraitu dio, hontan ere. Hortakoz, alienazioaren mamia ez da gaur lan-indarraren galtzea, ezpada Eros-en errepresioak jadanik arrazoirik ez izatea eta, bigarren, errepresio horri eskerrak iritxitako produzio-xistimak gizonaren bizitza (hitz honen zentzun beteanean) osatu ez baino mistifikatu egitea.

Elkarrekin lotuta dauden faktore bion (alegia, alienazioaren eta klasetasunaren) ikusmoldea aldatzeari jarraitu diola ezker berriak, esan diteke. Instituzioen ukazioa, ots, erreboluzioaren indarra, nun dagoen ez dago teoriiazki ateratzerik, eta betiko tinkatzerik: egoera

bakoitzean aurkitu eta konkret aztertu beharra dago hori (Claus Offe).

Ezker berriok aurrerago kritikatzan dutenez, teoriako klase-konzeptu honi Demokrazia Herritarretan eman dioten askabidea ez da desalienaziorik, teorian ez bada. Autoritarismo batetik bestera iragan besterik egin ez duten ezker, giza-banakoa ez da bere burua ren jabe bilakatu.

2. Beti ere, Marx da ezkertasunerako bide-erakuslea. Baina Marx-en mailan gelditzea ortodoxian eta esku-liburuetan gelditzetzat eman da gaur ezker berrian.

Mogimendu honen hasiera, gutxi-gora-beheraka emanik, 1960 inguruan ezar ditek. Ungaria-ko errebolaren arrakastak bizkortu zuen errebi-xioa, ezpairik gabe. Baina orduan Alderdi Komunistetatik, edo haien inguruetatik alde egin zuten ezkertiar kritikalariek ez dute berriki artetan oihartzunik aurkitu. Antikomunismoaren zaratak ito ditu. Eta beharbada, antikomunismoak lainotu ere zuen haietako zenbaiten iritzia.

Errebixionismo akademikoaren aro bezala izenda ditek lehenengo hau: esistenzialismoak Frantzia-n; Husserl-en fenomenologiak Praga-n eta Zagreb-en; hizkuntza-jakintzak (Schaff) eta esistenzialismoak (Kolakowski) Polonia-n; Hegel-en eta «Marx gaztearen» aurkitze berriak, hau da, humanismoaren arazoak Italia-n; Freud-en azterketek E. Fromm eta M.-ren teorian, suspertu dute errebi-xioa intelektualen artean. Marxista apokrifoak gehiegi ugaritu dira, bazter guztietan, hemen zenbatu ahal izateko.

Marxismo berriak, ba, ikus ditekenez, guztiz itxura ezberdineko pentsakerak bildu ditu. M. beste askoren arteko bat da.

3. Ugaritasun horregatixe, askok pluralean esaten dute: ezker *berriak*. Eta egoki dirudi holaxe esatea, bai teoriaren eta bai ekintza-ren aldetik.

Xistimak hil dira. Ez Praga-n, pantzerren azpian: ordurako hilda zeuden. Paris-en, Berlin-en eta London-en aurtengo udan hupatu ziran ikurrin beltzek xistimen heriotzaren hileta-beltza agiri zuten.

Beraz, M. ere ez dago xistima gisan hartzerik. Ezker berriaren xistima (!) M.-rena ez dalako, bahitipat, eta bigarren, M.-k berak xistimarik ez daukalako. Xistimazko batasunik, inun izatekotan, *One-Dimensional Man* liburuan bilatu digu egileak. Baina liburu honetxan hitzaurrean bertan oharrerazi digu autoreak, gizartearen muina ez baino gizarte hortako *joerak* aztertu nahi dituela, eta horien azalpiderako *hipotesiren* batzuk eskeini.

Gizonaren xistima-zaletasuna ez da, gorputz bat eta nortasun bat geran bezalaxe, pentsakeran ere bat izateko irrikia besterik. Holaxe nahi izaten da kondairaren ibilkera ere batasun bezala ulertu ta adierazi. «Orain arte izan diran gizarte guztien kondaira, klase-burrukaren kondaira da», idazten zuen Marx-ek. Hori, jakintzak gezurtaratu duela alde batera utzita ere, ez da monismo hegeldar zintzoena besterik. Zer dakigu kondaira *guztiaz* eta gizarte *guztiaz*, apriorismoek erakusten digutena baino! Ehun urte ta gehiago da Marx-ek hori idatzi zuela, darwinismoaren, soziologiaren, sikologiaren hasieretan idatzi ere... Gaur gutxi dira, hain orokorki ezer baieztatzen ausartuko lirakeanak: kondaira ez da xistimarik.

Gainera, ba dago hemen zer galdeturik franko: zutik egoteko bizkar-ezur sano bat behar da, baina zutik dagoen gizona ez da bizkar-ezur sano bat. Xinplekeria eta irudi txar horek hau adierazi nahi luke: ekonomiazko faktorea, abstrakt begiraturik, kondaira guztia-
ren bizkar-ezuraren antzeko zerbaitzat aitortzeko ere (negatiboki batez ere: gizarteak ez du behin ere bere buruaren hondamendia bilatu — gizartea ez da gosez eta alferrez hiltzekotan etzan), orokortasun honen koefiziente konkretuak guztiz ezberdinak izan dira, eta hoek eman diote kondairari nortasuna ta aberastasuna. Kondairaren goraberetan garrantzitsua da jabegoa (abstrakt) asmatu zan eguna, baina Helena-ren jabegoak Troia galdu zuen eta antzarren jabegoak Erroma salbatu. Mitoak, bai... baina errealidadearen kontraispilu egokia. Gudu batean, esaterako, faktoreek ezartzen dute nortasuna, nolabait esateko. Abertzaleak eta inperialistak, Fernando Katolikoak eta Cromwell puritanoak eta Almanzor-ek, funtsean klase-burrukan ziardutela ezin-ukatua balitz ere, ezin-

-ukatuago da koefiziente ezberdinekin egin dutela kondaira. Eta aipa artea, filosofia, erlijioa, sexoa, geografia etabar, guzti horiek ez baitira nolanahi deskontatzeko faktoreak.

Reduzio handi batekin esanda, guzti hori (konkrezioa) ahaztu delako, zokoratu-edo da klasetasunaren konzeptua: konzeptu operazional bezala ezin-erabilizko ta ezgauza, alegia, abstrahizkuntza lazoegi ta orokorregi, iruditu zaielako ezker berrieri. Molde zaharrean ulertzekotan behintzat. Edozein denpora, leku edo egoeratako prolema propioa ez da derrigor ekonomiazkoa.

Havemann-ek, ezker berriaren intelektualetakoa bera (Alemania Demokratikoan) esan duen bezala, gizadiak beti jakin ditu bi gauza: berak egin gabeko gertakari asko jazo dirala kondairan (antzarrak), eta berak libreki egindako gauza asko, egin zitezkean baino askoz gaizkiago gertatu dirala (Helena). Beraz, dialektikoki dabil kondaira, baina dialektika ez dabil xistimazki.

Honekin ba ditugu ezker berriek aldatu dituzten beste konzeptu bi: *dialektika* eta *kondaira*.

Ezker berri ta klasikuen teoriari buruzko ezberdintasunak ikusi ondoren, begira ditzagun orain bion jokabideak laburki.

4. Errebixionismoa ez da oraindik politikan trebatu. Indartu ahal izan baino lehen ito nahi izan dute: bai Paris-en eta bai Praga-n (jakina, ez ditugu beste gabe Paris eta Praga berdinduko!).

Ezker berriaren oinarri ta basj instituzionala Ikastetxeetan egon da. Intelektualen (verbi gratia, ikasleen) tarteetan finkatu da. Nortasun indibidualen batzuek suspertzen zuten, gehienetan; Praga-n, ikasbide bikaina hauxe, Idazleen Elkarte osoak eusten zion. Bai lehen-aldi akademikoan eta bai geroko ekintzaldietan ere, kritizismoa izan da ezker berriaren ezaugarriarik nabarmenena. Konzientziak iratzartzera jo du bere ekintza guztiak.

Hainbat eta miresgarriago, horregatixe, ezker berrion aurka «zozialismo-sekta» tradizionalak (komunistek, trozkistek, zozial-demokratek) kontrajarri duten guztia erakundeak, Alderdia ta ordenua izatea. Ezker berriok ez ziran larregi larritu, Waldeck Rochet-ek

hain zuzen Marx-ek burgesiaren marrukeria bezala kondenatzen zuen esaera bat hitzez-hitz bere egin zuenean (mingain gaiztoek diotenez, Waldeck Rochet-ek Marx irakurri ez omen duelako!): komunistak ordenuko Alderdi bat gera... Eta adierazirik dago horrekin ezker berri ta klasikuen arteko ezberdintasunik funtsezkoa: ezker klasikuek xistimaren «joku-arauak» errespetatzen dituzte; ezker berrien ekintza, berriz, irudimen asko bezain xistima gutxiokoa izan da.

Ezkerrok, ba, elkarren ekintza ukatzen dute. Klasikuek: ezker berria ez da zalapartero ta anarkisten jolas gaiztoa baizik. Ezker berriak klasikuari leporatzen diona, dialektikaren atrofia ta kietismoa izango da. Ezker berriari iritziz, zozialismo klasikua ahulegi ta lotuegi dago, egoera berriari kritika radikalik egin ahal izateko. *Establishmentari* integratuta. Eskema zaharretan estekatuta gelditu da. Eta bigarren, kritikarako ezintasun horregatixe, ez da erreboluziorik egiteko gauza. Bera gauza ez dalarik, berriz, prestuago diranerri (ezker berriari) enbarazo egiten bestetan ez da saiatu. Eta, azkenik, eskema klasikuen erreboluzioa, baldin batean egingo balitz ere, aurrerapen barik, *atzerapen eta galera* baino ez litzake izango. Nazio industriatsuetan behintzat.

Nazio industriatsuak aro *post-marxistan* aurrera-samartuta dabilta. Gauza bera otseginaz zabaldu dira URSS-etik bertatik ere kezka batzuk, Sacharov jakintsuaren idazki bat bereziki.

Gorago oharrerazi dudana bera aipatu behar da hemen ere: alegia, klasikuen kritika hau ikusalde ezberdinetatik sortu dala. Txekoslovakia-n, esaterako, Alderdi Komunistaren baitatik erne baita gehienbat ezker berria, desestalinizazioaren bidea sakondu dute (nire iritziz desleninizazio batekin jarraituz). Italia-n ere, hango Alderdiaren egoeratik eta Italia-ren kondaira nahiz gaurragatik, ezker berriak gogorkien narrutzen dutena sobietar egituren monolitismoa ta autoritarismoa izango da. Baina E. Fischer eta Bloch, esaterako, trazendentziaren eta personalismoaren arazoaz arduratuago dabiltzalarik, joera zearo ezberdineko kritikan lehiatu dira. M.-ren kritikari dagokiona, zenbaki hontako beste artikulua batean aztertuko da. Beraz, hemen ere M. ez da bakarra.

5. Ekintzari buruz, konkret, oso ezberdinki jardun da ezker berria. Berlin eta Paris ez dago berdintzerik, are gutxiago Paris eta Amerika-ko ezker berria, eta hoetako inor ere ez Praga-rekin. Mendebaldeko ezker berriaz ezin esan leike ekintza propioa duenik ere. Amerika-n *Black Power*-ekin bategin du; Erroma-n maoistekin eta trozkistekin ederki konpondu zan; USA-ko trozkistak (Isaac Deutscher, adibidez) ezker berriaren arerio amorratuenetakoak agertu dira; eta Alemania-n nahiz Frantzia-n, berekisa jardun behar izan du, gehienbat, nori lotu falta zalako. Ots, beste oposizio radikalik ez zegoelako. Berlin-en bertan ere ez zan posible izan hango Alderdi Komunistarekin (Berlin-go lurralde federalean ez zegoen debekaturik, Alemania Federal gutzirako baimena eman aurretik ere) batasun benetakorik. Orduan zebiltzan Alemania Federalean Alderdi Komunita legezkozteko urratsak ematen, eta Berlin-go lagunek ez zuten baimen hau arriskatu nahi izan... Frantzia-n, ezker berriko zenbaiten iritzian behintzat, Waldeck Rochet-ek salbatu omen zuen De Gaulle! ?

Ezker berria bere multibersidadean batu duena, ta ukazioaren xistima bihurtzetik oraingoz libratu duena, *itun* edo aliantzen estrategia izan da. Beltzen, Vietnam-go, prentsaren eta abarren prolemek zabaldu diote Unibersidadetik kalerako bidea. Ezker berria oposizio radikalenari lotzen zaio beti, haren helburuak bere-gain hartzen ditu, eta oposizio honen barnean abangoardia bihurtzen saiatzen da.

Hortik oportunismo akusazioa. Mogikortasun hortatixe CIA-ren infiltrazio ugaria ere. 50.000 dolar urteko ixurtzen omen zituen honek ezkertiar gazteen infiltrazio-zirrikituetatik. Jan Haekkerup, jaiotzaz dinamarkar Ministro-semea ta International Union of Socialist Youth-eko sekretario orokorra, CIA-rekin harremanetan omen zegoen, eskandalo batek baztarreratu zuen arte. Ezker-talde zenbaitek (Alemania-n SDS-ek) zaputuz egin behar izan dio erakunde honi.

Agiri-agirian dago pluralismoa.

6. Eta pluralismoa da ezker berriaren beste ezaugarri bat. Ezker berria pluralista aitortu da, bai ideologian, bai ekintza-moldeetan eta baita interes-joera nahiz interes-taldeetan ere.

Ez du batasunik edo Alderdirik bihurtu nahi izan, mogimendu pluralista izaten jarraitu baino. Ekintzak, irizpide klasikuen arabera, besterik aholkatzen zuen unerik kritikoenetan ere, Paris-en agertu zanez: amerikarrak *multibersidadea* deritzatenaren zentzunari tinko eutsi dio. Langilerismo edo interes-monopolio barik, ideiena bezain sakratu aitortu da interesen pluralismoa.

Hain zuzen horixe dala-ta ere ezin entzun dio ezker berriak profeta bati bakarrik (M.-ri bereziki entzun arren). Ezker berriaren ideologia ez da filosofilari edo soziologilariren baten burutik, armaturik eta pronto, sortu, Pallas Atenea Jupiter-en burutik bezala. Ideologia libre bat danik ere ezin esan leike. Ezpada, «ideologiatik dago libre» (free from ideology, including socialist ideology — definitu du M.-k.).

Beraz, ezker berria *collage* ezberdinekin osatuta bezala agiri da.

Eta, zer-nolako erreboluzioa nahi ote dute ezker berriok, edo zein helburu ote dute? — galdetuko zuen norbaitek honezkero. Bai, inork baleki horixe! ... *Gizarte berri bat*, nahi da. Baina hau zehazki definitzea ez da posible.

7. Erreboluzioak gizartea *kalitatez* aldatu nahi izatekotan, plan-teamolde eskasa iruditzen zaio ezker berriari zapalketa edo errepresioa termino fisikazko-ekonomiazkoetan jartzea. Kantidadezko erreboluzio soilean gelditu izana leporatzen dio M.-k Marx-i: alegia, lan-tresneriaren jabego herritarrean. Neokapitalismoaren hegemoniak gizarte osoaren barnean sartu duen zapalketa-moldea azaldu zan beltzen zapalketaren azterketakoan: intelektualki, moralki, sexualki, kulturalki gaude zapalduta.

Gizartearen kalitatezko aldakuntza da, orduan, beharrezkoa. Gizartearen kritikaok M. ezker berriaren antzokian agertu baino lehena-gokoak dira. Mao ta Rosa Luxemburg, azkenekoa batez ere, irakurtzen ziran hastapenetan. 1967-an azaldu zan gure filosofoa Eu-

ropa-ko ezker berrian, USA-ko SDS-en bitartez (urte hontako udan ikastaro bat eman zuen M.-k Berlin-go Unibersidadean). Baina Amerika-n bertan ere M. baino lehenagotik sartu ziran ezker berriaren intelektualen artean Paul Goodman eta C. Wright Mills-en iritziak. Mills-ena da amerikar gizarteko indar-nukleoen azterketaren irabazia. Bera da ezker berrian intelektualen indar erreboluziogilearen tesia finkatu duena ere. Eta «Victorian Marxism» dalakoaren ezespena, M.-gandik baino lehenagotik datorkio ezker berriari: Mills-gandik hori ere. Sexo-kontuetan orobat, Norman O. Brown-en eragina M.-rena baino lehenagokoa da ezker berrian.

Erreboluzioak, guzti hoen iritziz, helburuen eta baliogoen iraultze radikala ta trasbaliogoa (radical transvaluation of values) eskatzen du. Baliogoen erreboluzio honek dituen formula askoren artean M.-rena izango da agian zabalduena, ezpairik gabe, haren utopiazko formulazioagatik, eta osoena dalako ere bai, beharbada.

Beraz, erreboluzioaren bidea orain artekoaren eta oraingoaren (baliogoen, egituren, helburuen eta, hitz batean, gizartearen) erabateko ukazioarena da. Orain arteko kondizionamendu historiko-zozial osoari ezezkoa eman behar zaionean, eta erabateko ezezkoa, M.-k nahi duen bezala (baina hemen ezberdintasun aunitz agiri da autoreen artean), «indar arkaiko» guztieri (alegia erlijioari, moralari, gizarte-erakundeeri, sexual-errepresioari, Estaduari eta edozein arau aurrez-emani) bota behar zaio ezezkoa ta ukazioa. Orain arteko kondaira guztia *tabula rasa* egin, eta orobat kondaira horrek (edo kondaira hortan Eros-en errepresioak sortutako baliogo-xistimak) bizkarreratu digun moraltasun guztia (araubideren zentzunik zabalean) ezabatu: hori izango da kalitatezko aldakuntza. Nietzsche-k bezalaxe (ez bezalakoxe), moral berriko, baliogo ta araubide berriko gizartea predikatzen du M.-k ere.

Hau ez da utopiarik gaur-egun, esango digu M.-k. Hain zuzen utopiarren azkenak jo ditu amabiak eta kalitatezko erreboluzioaren zori edo momentu juxtuan gaudela deritza autore honek.

Bizitzeko burruka, alegia, eboluzioaren eta aurrerapenaren legea *bizi-bideen* burruka zan artean, hau da, produzioa bizi ahal izate-

koak sortzen zebilen artean, edo bestela esanik, gizonaren burruka *produzio-bideak berak* eskuratzekotan zebilenean, orduan bai, beharrezkoa zan Eros-en errepresioa, kulturarik lortuko bazan, ots, lan-biderik izango bazan. Hortik inestuaren debekua, amaren ohera igotzeko grina erreprimitua edo Edipo-ren korapiloa, gainditurik, agresioaren printzipio bezala: alegia, heriotzaren printzipioak bakarrik ekar zezakean, Eros-en errepresio-bidez eta agresioa naturalezaren aurka zuzendurik, lana. Eta lanarekin kultura. Errepresio honek bakarrik atera zezakean gizona aberetasunetik.

Baina burrukaren aro hori, bizi-bideen burrukarena, bapo gainditurik dago gaur, jakintzari eta teknikari eskerrak. Geure eskumenean agiri da, ba, errepresiorik gabeko kultura bat, kalitatez (ez kantidadez bakarrik) arras berria, abiatzea. Naturaleza menderatu dugun ezker, ez dago jadanik arrazoirik, barneari errepresiopean eusteko.

Eros-en atsegina ta kultur-askatasuna elkartzen dituen gizartea izango litzake berri hau. Eta M.-ren esanean, *utopia konkretu ta zientziatzeko* bezala agiri omen zaigu honezkero.

Lehenengo aldiz kondairan, uste du M.-k, errepresio guztiak, arauen nahiz aginpide personal guztien mendekotasuna deuseztatzeko zoria eskuratu du gizadiak. Gizonaren borondatearen gainetik ez dago ezer.

8. Ezker berriaren goraberetan zerikusi asko ekarri du teoria honek. Eta teoria hau faltseatzeak, alegia *pansexualismo* bihurtzeak. M.-k berak salatu duenez. Ezker berrien erreboltetan, Unibersidadeetakoetan bereziki, ez ziran arma urrienak anti-baby pastillak, eta desarrazoi handirik gabe gaitziritzi ahal izan dira erreboltaon zenbait asmo ta helburu, «erreboluzio pornografikoaren» izengaiztoarekin.

M.-k berak azalduko digu inork baino hobeto, ezkertiaritasun berriak nolako izan behar duen, bere teoriaren arabera «*junctione between the erotic and political dimension*», izan behar du ezker berriaren jokabideak (Eros and Civilization, *Political Preface*, 1966). «Total revolt» hau, alegia, oinarrien beren kalidadezko al-

dakuntza sortu behar duen erreboluzio hau, «it is sexual, moral, intellectual and political rebellion all in one. In this sense it is total, directed against the system as a whole» (The Question of Revolution).

Jakina, guzti honek zentzun arras bestelako bat irabazten du M.-ren textuinguru propioan. Errepresioak benetan gaintitu dituzten gizonak ez dira pansexualismoan amilduko, dio berak. Baizik-eta sexual goraberak huskeriak bihurtuko dira, interes gabeak.

Gure aberetasunaren mailari baitzegokion, beste inun ezinda, plazerra sexoan bilatzea, ta sexoan konzentratzea. Baina gizona abere gorenekoak baino gorago dago, eta lanari eta kulturari eskerrak, izpiritu librearen jabe bilaka diteke, kalitatezko erreboluzioaren bidez.

Eros-en askatasunak artista bihurtuko gaitu, lanerako arduratsu, geure nortasuna gaintitzeko lehiatsu etabar. Eros-en atsegin edo plazerra, izpirituarena izango da.

Erreboluzioa ez bailitzake atzera hasierako egoerara itzultzea, ezpada *orduan* zapalduriko sen edo istintoak *oraingo* egoeran eta eboluzioaren mailan jaregitea. Errepresioak egin duena Eros-ek egin dezake gaur. Dio M.-k...

Marxismoa Freud-en irakaspenekin osatu beharra aitorturik ere, gutxienez eztabaidagarri agiri da, osapen hori M.-k egin duen eran egitea zilegi ote dan. Sikoanalisizko azterketa zozialek argitasun ederrik asko lortu digute, gizarte arazoaren adierazpen kritikoan bereziki. Baina helburuak seinalatzeokan?

Ikasleek ez dutela zuzen ulertu «erabateko ukazioaren» tesia, salatu du M.-k. Baina ikasleek, beren aldetik, ez dute M. jipoi on bat gabe utzi. Ikasleok diotenez, hemen 1) ez da agiri benetako erreboluzioaren teoriarik, ezpada erreboluzioaren disoluzioa; 2) M.-k «bigarren mundu» batean ames-egiten du, ez mundu *honen* erreboluzioarekin; 3) «Beste istinto edo sen-egitura luketen gizonak, eta bestelako premia edo beharkizun-egiturako gizadia» *mistika* beste-rik ez da, — alegiazko gizadi horrek beste naturaleza bat beharko luke; 4) «zozialismoaren basi biologiazko bat», ekonomiazkoaren

lekuan, zentzugarabekeria soila besterik ez da, eta horrekin batera proposatzen dan konzientzia-aldakuntza radikal hori ez da faktore idealista bat besterik.

M.-ri egiten zaion beste kritika batek pixu handia dauka, nire ustez: antropologia funtsean indibidualista batekin operatzen duela. Baina kritika hau, —kondairaren paradoxak! — eskubitik bota zaio M.-ri, ta ez ezkertiarren aldetik).

9. M.-ren «utopia profanoaren» kritika zorrozten eta gogortzen doa Alemania-ko ezker berriaren baitan. Jürgen Habermas, Frankfurt-eko soziologilariak liburu bat argitaratu du joan dan udan, zenbait soziologilari ezkertiarren saiakera kritikoeekin: M.-ri erantzuna. Ezker berriaren egun handiek, joan dan udan, M.-ren apoteosi bat izan ziran orobat. Orain, Alemania-n behintzat, antz onik agiri ez duen kinka txarrean sartu da ezker berria. Eta honekin batera, M.-ren izarra ere lainoak hartu du.

Zapalketa, beraz, alienazioa, termino fisikazko-ekonomikazkoekin baino sakonago adierazi nahiak zilegi dirudi. Agian ez hain zilegi, hori M.-k egin duen bezala egitea. Nire ustez, behintzat.

Eta orain? Ikasleok ez dute alferrik bildu joan dan udako eskarmentua. Alemania-ko ikasle asko ta asko Praga-n zeuden, ustegabeen eta gaez pantzerrak sartu ziranean. Europa-ko aideak beste giro ta kolore bat hartu du.

Joera kontrarioak beti izan dira ezker berriaren baitan. Eta hau udazkenean nabarmenagotu egin da. Alemania-n ortodoxoenak Alderdi Komunistan sartu dira, oso gutxi (orain arte debekaturik zegoen Alderdi hau, eta orain baimena eskuratu du). Ezker berri deritzanean gelditu diranak ere bi joeratan banatu dira: «adimenaren oposizioa» jarraitu nahi dutenak batetik, eta bestetik, itunak hertsitu ta eratu edo ekintza propio bat abiatu nahi lituzketenak.

Orain arte bezala, Amerika-ko SDS-ek jarraitzen badu arau ta ikasbide ematen, ba dirudi azkeneko joera nagusituko dala azkenean. Mogimentua mugatuko dan arriskua dakar honek, ezen kritizismoa

ez baita oraindik herrian nahikoa sustraitu. Ezker berriaren kalte-rako izango dala iruditzen zait. Bide berria «hirugarren herriak» ekarriko duela egia bada, liberalismo korporatibistaren aurka ta marxismo «triumfalistaren» aurka ere, aurrera jarraitu behar da kritizismoarekin.

Banaketa hau sortu duena zera da: ez da itunik agiri etorkizunean. Berez, abstrakt, ez dago prolemarik. Konzientziartzea edo konzientzia zabaltzea ta itun berezizko elkartasunak jarraitzea ederki batera ditezke. Baina zeinekin elkartu?

Ezker berrian ez du inork onartzen inolako Alderdiaren baten dirijismorik. *Ukazio zehatza* (determinate Negation) egiterik ez dagoen artean *zehaztugabea* jarraitu behar da. Herriak berak bere burua helburu baten bila erabakitzeke argitasunik, edo kemenik, ez duen artean, multibersidadean ekin behar. Ekintzak basirik ez duelako, eta nire ustean, basirik ezak derrigor bihurtzen duelako politika *establishment*.

(Ezker berriak, bere basi kaxkarrarekin Europa guztia dardarazi badu, zer egingo ote lukete, esaterako, Italiako komunistek, Alderdiaren basi guztia benetan erreboluziogile balitz? Baina Sisifo-ren harriak izen asko dauzka kondairan...)

Ho Txi-min edo Che Guevara ukazio zehatza dira (on hala txar, ez digu hemen ardura). Mogimendu abertzaleak ukazio zehatza dira, edo izan ditezke, egiturak porrokaturik, gizarte-molde berri bat abiatu nahi dutenean behintzat. Horiekin lotu ta horien barnean ukazio zehaztugabea edo abangoardia bihurtzea (beraz, autokritika etengabea), zan orain arte ezker berrion jokabidea. Amerika-n ez dago prolemarik: Black Power eta Vietnam, ez da ukazio zehatzik falta! Baina Europa nagi aspertu hontan, Txekoslovakia-ko hondamendiaren ostean batez ere, porzellanarik apurtu gabe egin nahi da erreboluzioa.

Alde batetik, ezinbestezkoa agiri da kritizismoan jarraitzea. Baina bestetik, zozialismo berriaren errealismo propio bat abiatzea proposatzen duteneri ez zaie arrazoirik falta: beharrezkoa dirudi urrats horrek, ezker berriak atzera Unibersidadera itzuliko ez badira.

Bide-gurutze hontan dago ezker berria, lerrook idazten ditudanean. (1) Isfinjea ezagutu ezinak ez ote duen galduko... Baina horregatik ez zaio M.-ri zaputz egin: hamar hipotesi ukaturik, beste hogeitaz aitortzen eta onartzen zaizkio. Hain zuzen, xistimarik ez dalako.

(1) Gogoan izan beza irakurleak idazlan hau 1968-ko udazkenean egin dela.